

Han mødte en kvinde, der tog til fronten for at blive gravid. Da vidste Jakob Fälling, at kunst spirer i krigstid

På Kulturmødet Mors er kunstens evner som bolværk mod krig til debat. Men ifølge kunstner Jakob Fälling er krig i sig selv grobund for endnu større tro på kunst – og på kærlighed. Det minder et møde med en særlig ukrainsk kvinde ham om hver dag.

JULIE LUND FISKE

Hun var 37 år, da hun tog afsted til fronten. Ikke for at kæmpe, men for at blive gravid. Julia og hendes mand ville for alt i verden nå at få et barn sammen, mens tid var. Den går hurtigt ved fronten, tiden. For manden, der kæmper for sit land.

Anderledes var det for Julia, der plejede at sidde i parrets hjem i Lviv og vente på sin husbond. Lige indtil den dag, hvor hun pakkede sine ting og mødtes med ham i en lejlighed ved fronten. For at forsøge. Bare én gang til.

Den historie glemmer kunstner og journalist Jakob Fälling aldrig. Det var en af de skæbner, der gjorde størst indtryk på ham, da han i efteråret 2023 tog til Ukraine for at tale med »helt almindelige« ukrainere. Og for at tegne.

»Julia gjorde stort indtryk for mig. Hendes rejse var en rejse i konstruktivitetens navn og et ønske om at sætte nyt liv i verden selv i en krigstid. For os andre kan det virke meningsløst at få et barn, når manden er soldat, men pludselig banker nødvendigheden på: Hvis du vil have et barn med netop dét menneske, så skal man i gang, for det er ikke sikkert, at vedkommende er der om et år. Så meget af den tvivl, vi oplever i vores samfund, forsvinder. I stedet er man helt inde ved de rå følelser,« siger han.

Og alle de beretninger og historier, han har fået fra de ukrainere, der bød ham indenfor i deres hus og sjæl, har han nu forvandlet til et dokumentarisk lysværk, der kan opleves på dette års Kulturmødet Mors.

Idéen opstod, fordi Jakob Fälling efterhånden var blevet nysgerrig på alt det, der ligger under overfladen på krigen. De bløde værdier.

Kunsten. Kulturen. Kærligheden.

»Igennem 50 år har vi hyldet tolerance, åbenhed og mangfoldighed som fredens sprog, men de værdier står i kontrast til krigen, der gemmer på hårdhed og aggression. Derfor ville jeg undersøge, om kunst, kultur og kærlighed kan overleve i en krig,« siger Jakob Fälling.

Da han tog afsted, troede han, at dem, han ville møde på sin vej, ville opfatte ham som en »blød, vestlig mand, der ikke kunne håndtere et våben«. At desperationen og dårligdommen ville trumfe hans idealistiske idéer. Men kunstneren fik sig en helt anden oplevelse.

Julia, Roman, Marina og de andre ukrainere, han har mødt, fortæller om at elske i en krig, hvor hadet udefra set kan virke som det største.

Og Jakob Fälling måtte sande, at de bløde værdier faktisk kan overleve. Det er det, han viser med værket »Krig og Kærlighed«.

»Jeg fandt ud af, at de satte kunst og kultur meget højt. Tør man tegne, spille rockmusik og male, så taler man fredssprog og gør det modsatte af facisme og alt det, Putin gør. På den måde bliver kunsten et våben i krig,« siger Jakob Fälling.

Og den kunstneriske strøtanke – kunsten som paradoksalt våben i krig – er måske ikke helt ved siden af, lyder det fra en professor.

Mere kunst i defensiv krig

For kunstneres kreativitet – og dermed også kunsten – bliver i den grad påvirket af krig. Det fortæller Karol Jan Borowiecki, der professor på Økonomisk Institut på Syddansk Universitet, og som har forsket specifikt i, hvordan kunstneres kreativitet påvirkes under en krig.

Konkret har han blandt andet undersøgt, hvilket værker der er blevet produceret af 115 fremtrædende klassiske komponister født efter 1800, og hvordan krig har indvirket på det kreative udbytte. I sin forskning skelner han særligt mellem *defensiv krig* og *offensiv krig*.

Han definerer defensive krige som dem, hvor et land forsvarer sig mod angreb, mens offensive krige er dem, hvor et land initierer angreb. Og den skelnen er ganske vigtigt.

»Ud fra min forskning kan jeg konkludere, at offensive krige gør, at komponister og kunstnere bliver mindre produktive. Der er det kreative udbytte ca. 20 pct. lavere end i fredstid. Det er omvendt med de defensive krige, hvor der produceres 11,8 pct. flere værker,« siger Karol Jan Borowiecki.

Den store forskel kan ifølge professoren forklares ved, at der i lande, som fører defensiv krig, er et ønske om at forstærke »samhørigheden«, og det kan kunsten bidrage til, lyder det.

»Alle har brug for at gøre noget, når ens land bliver angrebet. Man bidrager med det, man kan. I Ukraine har vi set, at dem, der førhen bryggede øl, begyndte at lave molotovcocktail, mens kunstnere, der måske ikke kan gribe en riffel og gå i krig, begynder at skrive og komponere tekster, der forstærker sammenholdet. På den måde kan kunsten også bruges som et slags våben,« siger Karol Jan Borowiecki.

Han peger på, at der under en defensiv krig

Jakob Fälling rejste i efteråret 2023 rundt i Ukraine for at møde og tegne en lang række almindelige ukrainere, der forsøger at fortsætte hverdagen under krigen. Foto: Alexandr Avramchuk

”

Under en krig bliver kunstens rolle i national identitet, samhørighed og kulturarv endnu vigtigere.

Karol Jan Borowiecki, professor på Økonomisk Institut på Syddansk Universitet

Jakob Fälling bruger tegninger som et middel til at fortælle historier fra sine reportager. Foto: Alexandr Avramchuk

► vækkes patriotiske følelser i folk, og det kalder på et fælles ståsted; noget, man kan samles om som ét samlet folk. Og det kan kunsten bidrage til.

»I fredstid er kunst værdifuldt på flere måder – både i forhold til det økonomiske, sociale og danskesaspektet. Men under en krig bliver kunstens rolle i national identitet, samhørighed og kulturarv endnu vigtigere,« siger Karol Jan Borowiecki.

En værdikamp

Jakob Fällings værk er imidlertid ikke det eneste arrangement på Kulturmødet Mors, der tager udgangspunkt i krig som debatpunkt, der som bekendt – og på tragisk vis – har været aktuelt i Europa igen siden Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022.

Kunsten og kampen for de værdier, som krigen i Ukraine ofte er blevet repræsentant for, er nemlig omdrejningspunktet i debatten ”Kulturel oprustning. Hvad skal vi forsvare?”, der afvikles til årets kulturmøde.

Med i debatten er generalsekretær for Nordisk Ministerråd, Karen Ellemann, der ligesom Karol Jan Borowiecki peger på værdier som afgørende for kunstens betydning i krig.

Og med konflikten i Ukraine har kultursamar-

bejdet i Nordisk Ministerråd pludselig fået et nyt alvorligt bagtæppe, lyder det fra generalsekretæren.

»Kulturens betydning er blevet tydeliggjort og forstærket efter Ruslands invasion af Ukraine,« siger den tidligere minister og tilføjer:

»Vi kan se, at fysisk kulturarv udsættes for angreb, og det giver anledning til at tale om, hvor stærk vores modstandskraft egentlig er i Norden. Om vi overhovedet er i stand til at beskytte vores kultur, i tilfælde af at en krig bryder ud,« siger Karen Ellemann.

Netop spørgsmålet om at sikre kulturarv har ført til »vigtige drøftelser og vidensdeling« i ministerrådet, fortæller Karen Ellemann. Og de er senere mundet ud i planer, der konkret sikrer, at institutioner og myndigheder – både i de nordiske og baltiske lande – har en forudsætning for at kunne arbejde specifikt på at iværksætte et beredskab, der er tilstrækkeligt for at beskytte den fælles kulturarv.

»Vores nordiske fællesskab hviler på fælles værdier som demokrati, ytringsfrihed, retten til at være, hvem man er. Disse værdier kommer til udtryk gennem kunst og kultur, som er bærende kræfter i vores samfund,« siger hun og tilføjer:

»Det stod helt klart under corona, hvor vi ikke kunne få de kunst- og kulturoplevelser, vi var

vant til, men også da Børsen brændte i København og dyrebare værker blev båret ud af flammerne. Det gav os blik for, at det var på tide at sætte skub i at lave gennearbejdede beredskabsplaner for vores kultur og kulturudøvere.«

Det er snart to år siden, at Jakob Fälling rejste to uger rundt i Ukraine, men oplevelserne og de historier, han fik med hjem, er ikke glemt.

Han tænker sommetider på Roman, der aldrig fik bygget sit drømmehus færdigt, fordi russerne indtog området og begyndte at bruge det til tortur og henrettelser af lokale. Og på lægen Marina, der blev forelsket og gift med en soldat, der mistede livet ved fronten. Og så er der Julia på 37 år, der prøvede at få børn med sin fortsat kæmpende mand. De prøver stadig, men er ikke lykkedes med det. Endnu.

Deres personlige beretninger gjorde det klart, at det handler om at gribe øjeblikket, når krigen står for døren.

Noget, som andre måske aldrig vil komme til at forstå, tror Jakob Fälling.

»Dem, jeg talte med, de vidste, at kærligheden og muligheden for at ytre sig gennem kunst og kultur måske er væk om et år, derfor er *nu* alt, hvad vi har. Kunst og kultur bliver et symbol på frihed og liv. Det er jeg ikke sikker på, at vi er så opmærksomme på herhjemme,« siger han. ■

EVENTS

Debatten ”Kulturel oprustning. Hvad skal vi forsvare?” løber af stablen fredag den 23. august kl. 12.30 - 13.30 i Musikværket Sal 1, KulturPladsen.

Jakob Fällings værk, ”Krig og kærlighed – et dokumentarisk lysværk om krigen i Ukraine” kan opleves torsdag den 22. august kl. 21.30 - 21.55 på Kulturpladsen.